

УДК 821. 161-321.6

О.С. Кузнецова

МОТИВ ДИТЯЧОЇ САМОТНОСТІ В ТВОРЧОСТІ В.С. БЛИЗНЕЦЯ

Образи самотніх дітей досить часто зустрічаються в світовій літературі ХХ ст. У літературі, написаній для дитячої аудиторії, яскравими прикладами самотнього героя-дитини є Малюк, головний герой трилогії «Малий і Карлсон, що живе на даху» А. Ліндгрена, Антон Топольков, герой повісті «Льотчик для особливих доручень» В. Крапивіна, Гаррі Поттер, головний герой однойменної серії романів Дж.К. Ролінг, юний герой знаменитого твору Антуана де Сент-Екзюпері «Маленький принц» тощо. Серед літератури, не націленої на дитячу аудиторію, слід згадати широко відомий роман Ч. Дікенса «Пригоди Олівера Твіста», де самотній герой хлопчик Олівер, покинутий долею напризволяще, повинен самотужки піклуватися про себе і лише щасливий випадок дозволяє йому віднайти нарешті свою справжню родину. Але багато подібних історій мають сумний фінал. Трагічно закінчується життя маленького самотнього героя оповідання Ф.М. Достоевського «Хлопчик у Христа на ялинці». Страждає від самотності, побоїв, голоду та тяжкої роботи і герой оповідання А.П. Чехова «Ванька». Усіх цих героїв об'єднує почуття відчуженості. Т.І. Стадницька зазначає, що проблема відчуженого героя твору проявляється на фабульному рівні: «вона являє собою модель екзистенційного буття і стосується питання героя-аутсайдера та його взаємозв'язків із іншими героями» [8, с. 23].

Тема дитинства є ключовою в творчості В.С. Близнеця. Образи дітей – героїв його творів – наділені індивідуальними рисами характеру, вони мають різноманітні інтереси та живуть у різних умовах. Загальним для головних героїв повістей і оповідань письменника є особливий стан душі, характерною особливістю якого є гостре відчуття самотності.

Дослідженню творчості В.С. Близнеця присвячені роботи В.О. Базилевського, А.І. Гурбанської, О.В. Чепурної та інших літературознавців. На особливе сприйняття дійсності дитиною в творах В.С. Близнеця, її здатність створювати альтернативний світ фантазії звертає увагу Ю. Мушкетик: «В дітей – свій світ, своє поетичне царство, в якому пір'їнка може стати кораблем, і кабиця теж, і вже хлопчина уявляє себе відважним моряком і з піснею вирушає в далекі мандри» [6, с. 8]. В. Панченко відзначає відбиток авторського досвіду воєнного дитинства у творчості В.С. Близнеця: «У його творах виразно бачиться досвід того покоління, чие дитинство було захмарене воєнним лихоліттям» [7]. А.І. Гурбанська, аналізуючи повість «Звук павутинки», звертає увагу на здібність В.С. Близнеця втілювати в своїх творах найтонші нюанси дитячої психології, що сприяє глибокому проникненню митця у внутрішній світ маленьких героїв: «Твір демонструє чи не найважливішу особливість творчої манери письменника – уміння змалювати тонку, як звук павутинки, матерію дитячої психології, світовідчування, знайти у дитячій душі звучання струни, яка, зміцнівши, стане визначальною у характері» [4, с. 24].

Метою нашого дослідження є виявлення особливостей функціонування мотиву дитячої самотності у творчості В.С. Близнеця. Дане дослідження проведено на матеріалі творів для дітей, а саме оповідання «Свято мого дитинства» та повістей «Женя і Синько» і «Звук павутинки».

Юні герої творів письменника, опиняючись у стані відчуженості, страждають від браку спілкування з іншими людьми. Так, в оповіданні «Свято мого дитинства» головний герой відчувається самотнім, незважаючи на те, що він живе в багатодітній сім'ї. Радість від появи в домі новонародженого телятка переповнює серце хлопчика, але йому нема з ким розділити свої враження вдома. Спроби відшукати співчуття поза межами родини, у сусідського хлопчика Данилка та баби Марфи, видаються марними. Від невдалого спілкування хлопчик приходить у розпач: «Ну? Діждешся від них доброго слова? Випхали, не щастить...» [2, с. 406].

Герой повісті «Звук павутинки» страждає від самотності з іншої причини: хлопчик живе в маленькому селі, де немає дітей його віку: «Вважай, ми з матір'ю тут самі» [2, с. 342]. Мати хлопчика не може замінити собою друзів дитині. Єдиний друг хлопчика, собака Рекс, був вбитий злим сусідом Глипою. Хлопчик не вірить, що його вірний друг міг спричинити зло людям: «Мовляв, напав собака на нього вночі. Бреше... Не такий був Рекс» [2, с. 340].

Головна героїня повісті «Женя і Синько» знаходиться в оточенні ровесників, але не знаходить спільної мови з ними через свою несхожість на інших. На дивацтвах дівчинки акцентує увагу вчителька малювання в доповідній записці директорові: «Вона кругла відмінниця, уважна й серйозна на уроках, проте може й коника викинути: повернутися й ляснути кого-небудь по лобі», «прикидається хлопцем: стрижеється коротко, по-хлоп'ячому і носить хлоп'ячі сорочки й штани або шаровари» [1, с. 198].

Відчуваючи себе ніби ізольованими від соціуму, герої творів В.С. Близнеця шукають альтернативу спілкуванню з однолітками. Компенсувати нестачу людської уваги дітям допомагає контакт з природою, і зокрема зі світом тварин. Так, головний герой оповідання «Свято мого дитинства» знаходить відряду в догляданні телятка. Хлопчика тішить чекання на появу телятка на світ, він боїться пропустити цей урочистий час: «Як же так прогавити оту тривожну святкову мить?» [2, с. 405]. З появою телятка в хаті дитина здобуває нового друга. Хлопчик із радістю виконує нові обов'язки: слідкує за ним, напуває його, допомагає «мінати солому, вишкрібати телячі “коржикі”» тощо [2, с. 408]. На відміну від людей, що оточують хлопчика, телятко не відштовхує його, навпаки, воно потребує уваги та піклування, і поруч із ним хлопчик відчуває себе важливим та потрібним.

Для героя повісті «Звук павутинки» другом-твариною став собака Рекс. У тексті йде мова про той час, коли Рекса вже не було з хлопчиком, але радісні спогади про вірного друга та їхні сумісні пригоди все ще спливають в пам'яті дитини: «Я згадую Рекса, згадую, як ми боролися з ним і гралась у шпигунів...» [2, с. 341].

Дівчинка Женя, головна героїня повісті «Женя і Синько», народилася і росте у великому місті, любить ритм його життя: «все мчить, все летить назустріч – машини, люди, квартали, все несеться азартно й навально, як на спортивних гонках: давай, давай, не затримуй інших!» [1, с. 303]. Разом із тим Жені властивий і потяг до природи, на що звертає увагу її сусід, професор Гай-Бичковський: «А є у вас, знате, якийсь внутрішнє відчуття свого нерозривного зв'язку з природою. Ви любите басейн (а вода, як і земля, це колиска живої матерії), любите ліс, любите і приносите мені всяких чортиків...» [1, с. 317].

Стикаючись з проблемою самотності, герої творів В.С. Близнаця вирішують її за допомогою уявних друзів. Термін «уявні друзі» часто використовується в дослідженнях із психології. На думку А.М. Мартинця, це поняття вкоренилося в літературі, призначеної для дитячої аудиторії, не випадково: «Утвердившись у психології і отримавши в цій науці чітке функціональне призначення, термін «уявний друг» був перенесений в область літературної творчості, який з нашої точки зору, повною мірою реалізувався у вигляді персонажа-уявного друга в дитячій літературі» [5]. Психологи вважають, що уявні друзі з'являються у дітей внаслідок виникнення нагальної потреби в безпечному та доброзичливому оточенні, якого дитина з різних причин позбавлена: «То, что не устраивает ребенка, он исправляет в своих фантазиях. К старшему дошкольному возрасту относится появление вымышленных друзей» [3, с. 29]. Таких друзів мають головні герої повістей «Женя і Синько» та «Звук павутинки». У тексті першої повісті вигаданий герой грає важливу роль, підтвердженням чого є наявність його імені поряд з іменем головної героїні в назві твору – «Женя і Синько». Синько з'являється в Жениному житті раптово, дівчинка ніби то знаходить його в сараї під час гри. Відносини між Женею та Синьком розвиваються таким чином, ніби вони дійсно товаришували. Вони сваряться та миряться, допомагають один одному, втрапляють у різні пригоди.

Спокійна та доброзичлива дівчинка змалечку намагалася в усьому наслідувати хлопців. Женю бентежило, що їм дозволено більше, ніж дівчатам: «Ну, чому я не хлопець? Чому? їм усе можна – лазити

по деревах, стріляти, боротися, носити погони. А я?...» [1, с. 233]. Жвава і відчайдушна вдача Синька доповнює врівноважений характер дівчинки. Саме за допомогою Синька їй вдається гармонізувати свій внутрішній світ. Саме тому, навіть коли Женя буває невдоволено надмірно пустотливою поведінкою Синька, вона не хоче розлучатися з ним: «Дурненький! Ще й справді візьме й не прийде більше...» [1, с. 364]. Фантазія дівчинки настільки жива та сильна, що часом її уявного друга Синька навіть бачать інші люди. Так, свідком пустощів невідомої тваринки стала вчителька малювання: «Отож висунулась руда волохата ручка, легенько помахала в мій бік, наче сказала: «Гуд бай! До відзена, Ізольдо Марківно!» [1, с. 199].

Дівчина намагається розібратися, хто такий Синько, чи існує він насправді або є лише породженням її уяви. Вона питає самого Синька, який запевняє, що він чортик. Кругла відмінниця та розсудлива дівчина, Женя не вірить у існування потойбічних істот, але Синько не погоджується з нею: «Але чому б тобі не повірити, що й зараз є?» [1, с. 243]. Дівчина консультується з приводу Синька у професора Гай-Бичковського, який висуває декілька гіпотез виникнення чортика, але не впевнений в жодній із них: «Гай-Бичковський знову глянув на Синька і знов, очевидно, засумнівався у своїй теорії: чи можливо, щоб чортика було занесено із холодних космічних просторів?» [1, с. 254]. Згодом, коли дружба Жені і Синька проходить випробування, дівчинка приходить до висновку, що їй байдуже, реальним чи вигаданим є її маленький друг. Їм добре разом і цього достатньо для утвердження його існування: «вона спіймала собі (спіймала чи вигнала, яка різниця?) шепелявого Синька» [1, с. 303]. Саме творча фантазія допомагає героїні подолати різні життєві негаразди, ствердитися, віднайти себе справжню, сформувати найкращі риси свого характеру.

Так само хлопчик Льонька, герой повісті «Звук павутинки», заводить собі уявних друзів. Як було згадано вище, його вірний собака Рекс загинув напередодні. Хлопчикові важко змиритися з втраченою другом, тому він уявляє собі, що Рекс живий. Дитина розуміє, що Рекс виникає лише в її уяві, але ті моменти щастя, що приносить

спілкування з уявним собакою, є необхідними для хлопчика: «Я знаю, Рекса нема, ну та й що з того?..» [2, с. 341]. Порівняно з героїнею повісті «Женя і Синько», Льонька є ще більш самотнім героєм у силу об'єктивних причин – поруч з ним лише мати, заклопотана жінка, яка не має достатньо часу для сина. Тому крім собаки, хлопчик вигадує ще двох уявних друзів: «Коли я схиляюсь над річкою і довго-довго дивлюсь у воду, із тремтливого дна, із живої сутені випливають до мене двоє облич. То мої друзі – Адам і Ніна» [2, с. 343]. Вони, на відміну від Синька, представляються Льоньці у вигляді звичайних людей. Згодом вигаданий образ Адама «матеріалізується», коли дитина знайомиться та заводить дружбу з хворим студентом Адаменком, який просить називати його Адамом: «Звертайтеся просто: Адам. Так мене хлопці кликали в інституті» [2, с. 344]. А от Ніна так і лишається уявною подружкою Льоньки. Дівчинка завжди з'являється перед Льонькою, коли той гуляє біля річки наодинці. Хлопчик вважає, що вона живе десь неподалік: «Я думав, що Ніна тутешня, що живе вона за горою, за нашим садом, де сідає сонце» [2, с. 364]. Характер Ніни спокійний і врівноважений. Діти частіше за все просто спілкуються і лише інколи гуляють разом. Самотній Льонька після розмов із Ніною почуває себе бадьорим і радісним: «Хоч і лежав я тут сам з собою, хоч і не ходив нікуди, а вже побував у білій печері, ловив павука, блукав по степу, одне слово – набігався, набалакався вволю» [2, с. 376].

Уявні друзі головних героїв повістей «Женя і Синько» та «Звук павутинки» найчастіше з'являються в особливо скрутні моменти їхнього життя. Так, коли Льонька лишається без шкільних товаришів під час літніх канікул, Ніна починає регулярно відвідувати хлопчика, а з наближенням нового навчального року знову зникає: «Ніна відпливала восени» [2, с. 385]. Також Ніна приходить до Льоньки, коли він переживає через тяжку хворобу, а потім смерть Адама. Дівчина розділяє горе хлопчика: «Я помітив, що в Ніни очі підпухли, вона була мовчазна, як ніколи» [2, с. 378]. Так само і Женя бачить Синька саме в той час, коли він найбільш потрібен дівчинці. Наприклад, коли дівчинка відчуває страх. Так сталося під час їхньої першої

зустрічі в темному страшному підвалі: «Руки в неї тремтіли. Невже злякалась?» [1, с. 235].

Вигадані друзі наділені надзвичайними здібностями. Завдяки цьому діти відчувають їхню підтримку в складних ситуаціях, яка надає їм відчуття впевненості і допомагає вирішити складні життєві питання. Вони знають, що в критичний момент фантастичний друг завжди буде поруч. Так, подруга Льоньки Ніна – мала дитина, але сама керує човном, розмірковує по-дорослому, дає цінні поради Льоньці. В уяві хлопчика Ніна може владнати будь-яку проблему, вона невідомо яким чином обізнана про всі події та новини. Саме тому Льонька думає, що його подруга здатна допомогти одужанню Адама: «Може, Ніна привезла швидку допомогу, щоб рятувати Адама?» [2, с. 354]. Маленький друг Жені, чортик Синько, рятує дівчинку від нападу хуліганів. Одним своїм поглядом Синько втихомирює її батька, наказуючи йому поводитися чемно: ««Ну, як твій батечко, га? – хвалькувато моргав Жені Синько, видно, страшенно хотів, щоб його похвалили. – Бач, самим поглядом приборкую людей!» [1, с. 313]. Думка про підтримку друга надає Жені впевненості в собі, вселяє віру в свої сили: «Вона ж не сама, а вдох – з волохатеньким другом. З ним можна помандрувати куди завгодно» [1, с. 214]. Реальні події у повісті «Женя і Синько» поєднуються з фантастичними пригодами, які приносить із собою поява в житті дівчинки маленької волохатої істоти.

Самотність героя повісті «Звук павутинки» відбивається на його дитячих забавах. Оскільки хлопчикові об'єктивно немає з ким гратися, його фантазія оживляє неживі предмети навколо нього, створюючи якомога більше нових дійових осіб у грі. Як зазначає В. Панченко, «В. Близнець добре розумівся на такій схильності дитини опоетизовувати найзвичайніші речі, умів показувати світ, сприйнятий зачарованими очима» [7]. Так, хлопчик фантазує, що часточки хатнього пилу, які видно в сонячному промінні, – це маленький народ, що населяє його оселю. Льонька має особливе ставлення до цих пилинок і дає їм власне ім'я: «це не прості, це Вишневі Пушинки» [2, с. 333]. Хлопчик змальовує Вишневих Пушинок до найменших деталей: він

може почути, про що вони розмовляють, знає, які в них відносини, характер, настрої. Льонька слідкує за Пушинками, він є режисером сюжету і динаміки гри: «І ринув, пішов корабель на лови, пірати ляскають веслами, б'ють по воді, б'ють по головах, тягнуть за коси нещасних...» [2, с. 334]. Час від часу хлопчик спілкується з Пилинками, звертається до них, стаючи активною дійовою особою гри: «Ви що? – крикнув я з-під ковдри. – Ушивайтесь геть, бо дам! Бо зараз як встану!» [2, с. 334].

Уява Льоньки породжує не лише добрих персонажів, але й лихих. До них відноситься Сопуха – істота, якою дорослі лякають неслухняних дітей. Маленький хлопчик стверджує, що не вірить у існування Сопухи: «Я вже великий і знаю, що Сопухою лякають дітей» [2, с. 336]. Насправді ж Сопуха все ще з'являється в його уяві і страшить хлопчика: «Я заплющую очі, сильно-сильно заплющую, до пекоти, до червоного жару, та все одно бачу: встає – бура кудлата Сопуха... чмихнула, обтрусилася, а тоді гоп на лаву» [2, с. 336].

Навіть побутова проблема, протікання даху в хаті, вбачається хлопчиком як магічне явище. Поблискування падаючої води, яка крапає зі стелі, Льонька уявляє як дії маленького чоловічка, що начебто живе в його хаті. Цьому чоловічкові дитина дає одразу два імені: Срібний чоловічок і Бумс. Останній має геройську вдачу, хлопчик радіє його перемогам: «Такий дрібненький, а нічого не боїться – ні темряви, ні павуків, ні Сопухи» [2, с. 336]. Вигадані істоти можуть в уяві Льоньки існувати окремо або вступати у взаємодію. Так, Срібний чоловічок з'являється в грі Вишневих Пушинок, він же допомагає Льонці в боротьбі з Сопухою: «Йдіть і кажіть Бумсові: «За мною, Буме! Вони тікають, вони розбігаються!» [2, с. 337]. Отже, самотній герой повісті «Звук павутинки» намагається оточити себе живими істотами в повсякденному житті. При будь-якій нагоді його фантазія оживляє та наділяє особливими рисами характеру і певною роллю будь-який предмет. Завдяки цьому буденні справи перетворюються на справжню подію.

Незважаючи на те, що маленькі герої оповідання «Свято мого дитинства» та повістей «Женя і Синько» і «Звук павутинки» відчують

себе самотніми, ці твори не можна назвати песимістичними. Кожен з героїв Близнеця, долаючи життєві негаразди, вибудовує своє щасливе майбутнє. Так, в оповіданні «Свято мого дитинства» зростання та дорослішання головного героя буде сповнене важливими справами та цікавими подіями: «Росте бичок, і ти ростеш з ним, і будеш йому за господаря і вчителя; будеш годувати й поїти, пасти й припинати, бігати по лузі й ганятися за хлопцями-пастушками» [2, с. 408]. Зміни на краще відбуваються і в житті героїні повісті «Женя і Синько», Вони проявляються у визнанні Женею своєї дівочої природи: «І Женя уявила себе з білим бантом у довгій косі, а ще у світлій блузці, в чорній спідничці з поясом, у білих туфликах. Гарно!» [1, с. 345], та досягненні дівчинкою порозуміння із однокласником Беном: «А Женя постояла, ще якусь мить з доброю, трохи спантеличеною усмішкою покліпала на Бена і подумала: їй давно здавалось – так воно й буде... Сваряться, сваряться люди в класі, в дворі, а як трапиться біда – то разом...» [1, с. 360]. Символом нових вражень та відкриттів, що чекають на героїню, є квиток на літак, який Женя має використати незабаром: «А на тумбі під дзеркалом лежав розгорнутий авіаквиток, як свідчення того, що починається шкільне літо і що життя, за висловом одного великого географа, прекрасне ще й тому, що можна мандрувати» [1, с. 365].

Життя Льоньки, героя повісті «Звук павутинки», також має змінитися на краще. Незважаючи на те, що його єдина уявна подруга Ніна восени покидає хлопчика, він не залишиться самотнім, адже на нього чекає школа та шкільні друзі. Фантастична подружка засмучена думкою про те, що Льонька скоро забуде про неї за новими цікавими подіями: «Так, ти забудеш про мене, – тихо, але твердо сказала Ніна. – У мене друзів багато було, вони повиростали, купили собі мотоцикли, транзистори, квитки на футбол» [2, с. 385], але позитивний настрій переважає смуток, який відчувають герої. Оптимістичний фінал повісті відзначає В. Панченко: «Життя для юного героя не вичерпується скорботою; воно лиш пробуджує в ньому нові вразливі струни, звучання яких Льонька візьме у свою дорослість» [7].

Таким чином, у розглянутих нами творах В. С. Близнеця – повістях «Звук павутинки», «Женя і Синько», а також оповіданні «Свято мого дитинства» відчуття самотності є провідним мотивом, що визначає загальний емоційний стан героїв, їхні відносини з оточуючими людьми та їхню поведінку. Причини такого душевного стану героїв письменника різні. Це і нестача спілкування з однолітками, і нерозуміння із боку оточуючих, і їхня відмінність від інших дітей. Герої прагнуть перебороти свою самотність за допомогою спілкування зі світом природи, занурюючись у фантазійний простір гри або заводячи уявних друзів. Проходячи шлях дорослішання, вони вчаться долати труднощі, життєві перешкоди, тому фінал творів Близнеця для дітей завжди є позитивним, сповненим надії на краще майбутнє, яке очікує на його героїв.

Подальша наукова перспектива даного дослідження полягає у поглибленому дослідженні визначальних для дитячих персонажів мотивів у літературних творах В. С. Близнеця.

Література

1. Близнець В.С. Вибрані твори в двох томах. Том I. Землянка. Старий дзвоник. Женя і Синько: Повісті. Київ: Веселка, 1983. 366 с.
2. Близнець В.С. Вибрані твори в двох томах. Том II. Паруси над степом. Птиця помсти Сімург. Земля Світлячків. Звук павутинки: Повісті. Оповідання. Київ: Веселка, 1983. 423 с.
3. Гудкова Е.В. Моделирование теоретического конструкта «Глобальное отношение». Вестник ЮУрГУ. Серия: Психология. 2010. № 27 (203). С. 27–36.
4. Гурбанська А.І. Культурологічний вимір життя і творчості Віктора Близнеця. Культура і мистецтво у сучасному світі: Наукові записки КНУКіМ. Випуск 15. Київ: Київський національний університет культури і мистецтв, 2014. С. 20–25.
5. Мартинець А.М. Функції образу уявного друга в дитячій літературі (на прикладі творчості Астрід Ліндгрєн та Міри Лобе). Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство: Міжвуз. зб. наук. ст. 2009. Вип. XX. С. 466–474. URL: <http://litmisto.org.ua/?p=25667>

6. Мушкетик Ю. До широких обріїв. Близнець В. Вибрані твори в двох томах. Том I. Київ, 1983. С. 5–11.
7. Панченко В. Сила пам'яті: (Штрихи до портрету В. Близнеця). Українська мова і література в школі. 1982. № 3. URL: <http://md-eksperiment.org/post/20170510-sila-pam-yati-shtrihi-do-portreta-viktora-bliznecya>
8. Стадницька Т.І. Відчуження як теоретично-літературна категорія. Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Том 48. Філологічні науки. Київ, 2005. С. 20–24.

References

1. Blyznets V.S. Vybrani tvory v dvokh tomakh [Selected works in two volumes]. Tom I. Zemlianka. Staryi dzvonyk. Zhenia i Synko: Povisti. Kyiv: Veselka, 1983. 366 s.
2. Blyznets V.S. Vybrani tvory v dvokh tomakh [Selected works in two volumes]. Tom II. Parusy nad stepom. Ptytsia pomsty Simurh. Zemlia Svitiachkiv. Zvuk pavutynky: Povisti. Opovidannia. Kyiv: Veselka, 1983. 423 s.
3. Gudkova Ye.V. Modelirovanie teoreticheskogo konstrukta «Globalnoe otnoshenie» [Simulation of the theoretical construct “Global relation”]. Vestnik YuUrGU. Seriya: Psikhologiya. 2010. № 27 (203). S. 27–36.
4. Hurbanska A.I. Kulturolohichni vymir zhyttia i tvorchosti Viktora Blyznetsia [Culturological dimension of life and creativity of Victor Blyznets]. Kultura i mystetstvo u suchasnomu sviti: Naukovi zapysky KNUKiM. Vypusk 15. Kyiv: Kyivskiy natsionalnyi universytet kultury i mystetstv, 2014. S. 20–25.
5. Martynets A.M. Funktsii obrazu uiavnogo druha v dytiachii literaturi (na prykladi tvorchosti Astrid Lindhren ta Miry Lobe) [Functions of the image of an imaginary friend in the children's literature (on the example of creativity Astrid Lindgren and Miri Lobe)]. Aktualni problemy slovianskoi filolohii. Seriya: Linhvistyka i literaturoznavstvo: Mizhvuz. zb. nauk. st. 2009. Vyp. XX. S. 466–474. URL: <http://litmisto.org.ua/?p=25667>
6. Mushketyk Yu. Do shyrokykh obriiv [To broad horizons]. Blyznets V. Vybrani tvory v dvokh tomakh. Tom I. Kyiv, 1983. S. 5–11.
7. Panchenko V. Syla pamiati: (Shtrykhy do portretu V. Blyznetsia). [The Power of Memory: (Strokes to the Portrait of V. Blyznets)]. Ukrainka mova i literatura v shkoli. 1982. № 3. URL: <http://md-eksperiment.org/post/20170510-sila-pam-yati-shtrihi-do-portreta-viktora-bliznecya>

8. Stadnytska T.I. Vidchuzhennia yak teoretychno-literaturna katehoriia. [Alienation as a theoretical-literary category]. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Kyievo-Mohylianska akademiia». Tom 48. Filolohichni nauky. Kyiv, 2005. S. 20–24.

Анотація

О.С. Кузнецова. Мотив дитячої самотності в творчості В.С. Близнеця

Стаття присвячена проблемі дитячої самотності та шляхам її вирішення в творах В.С. Близнеця для дітей. Дане дослідження проводиться на матеріалі трьох творів українського письменника, а саме: повістей «Звук павутинки» та «Женя і Синько» і оповідання «Свято мого дитинства». Мета роботи – виявлення особливостей функціонування мотиву дитячої самотності у творчості В.С. Близнеця. В роботі було підкреслено, що діти – герої оповідання та повістей письменника – під час свого дорослішання з різних причин переживають гостре відчуття самотності. Зазначено, що в даному аспекті В.С. Близнець наслідує літературну творчість Ч. Діккенса, Ф.М. Достоєвського, А. Ліндгрена та інших письменників. Було визначено, що центром уваги автора є внутрішній світ дитини та зміни, які в ньому відбуваються. В нашому дослідженні було виявлено ряд причин, через які діти-персонажі повістей «Женя і Синько» і «Звук павутинки» та оповідання «Свято мого дитинства» відчувають себе самотніми. Такими причинами є: несхожість на однолітків, ізольованість від людей з незалежних від дитини причин та нерозуміння з боку оточуючих. Виявлено шляхи боротьби дітей-аутсайдерів із відчуттям самотності, серед яких є спілкування зі світом природи, ігри, в яких дитина поринає у світ фантазії, та вигадування уявних друзів. Було зазначено, що уявні друзі маленьких героїв відіграють важливу роль у повістях В.С. Близнеця. Існуючи на межі реальності та дитячої живої уяви, вони допомагають самотнім дітям, даруючи їм радість спілкування, розуміння та підтримку. Герої повістей усвідомлюють уявну природу своїх друзів. Дітям-героям повістей вдається зберегти баланс між вигадкою та реальністю. Сформульовано перспективу майбутніх досліджень творчості В.С. Близнеця, до якої відноситься всебічне вивчення провідних мотивів у літературній спадщині письменника.

Ключові слова: В.С. Близнець, «Свято мого дитинства», «Женя і Синько», «Звук павутинки», уявні друзі, дитяча література, самотність, відчуження.

Аннотація

Е.С. Кузнецова. Мотив дитячого самотності в творчестві

В.С. Близнаця

Стаття присвячена проблемі дитячого самотності і способам її рішення в произведениях В.С. Близнаця для дітей. Данне дослідження проводилося на матеріалі трьох произведень українського письменника, а саме: повістей «Звук паутинки» і «Женя і Синько» і розповіді «Праздник мого дитинства». Мета роботи – виявлення особливостей функціонування мотиву дитячого самотності в творчестві В.С. Близнаця. В роботі було підкреслено, що діти – герої розповіді і повістей письменника – во время свого доросліття по різним причинам переживають гостре почуття самотності. Відмічено, що в своєму творчестві Близнаць продовжує розвивати художественні традиції таких письменників, як Ч. Діккенс, Ф.М. Достоєвський, А. Ліндгрєн і др. Було визначено, що в центрі уваги українського письменника знаходиться внутрішній світ дитини і ті зміни, які в ньому відбуваються. Виявлені причини, з яких діти-персонажі повістей «Женя і Синько» і «Звук паутинки» і розповіді «Праздник мого дитинства» відчувають себе самотніми. Такими причинами є їх непохожість на сверстників, ізоляція від оточуючих людей і непорозуміння з боку оточуючих. Виявлені шляхи подолання дитини-аутсайдерами почуття самотності, зокрема, спілкування з світом природи, ігри, в яких дитина занурюється в світ фантазії, і спілкування з уявними друзями. Було відмічено, що останні грають важливу роль в повістях В.С. Близнаця. Існуючи на межі реальності і дитячого живої уявлення, уявляються друзі допомагають самотнім дітям, даруючи їм радість спілкування, розуміння і підтримку. Герої повістей усвідомлюють фантастичну природу своїх друзів, їм вдається зберегти баланс між вигадкою і реальністю. Сформульована перспектива майбутніх досліджень творчестві В.С. Близнаця, а саме: всебічне вивчення головних мотивів в літературній спадщині письменника.

Ключові слова: В.С. Близнаць, «Праздник мого дитинства», «Женя і Синько», «Звук паутинки», вигадані друзі, дитяча література, самотність, відчуження.

Summary

O.S. Kuznetsova. The motif of child's loneliness in V. Blyznets' works

The article is devoted to the problem of children's loneliness and the ways of its solution in V. Blyznets' works for children. This research is carried out on the material of three works of the Ukrainian writer: the stories «The Spiderweb's Sound», «Zhenya and Synko» and «The Celebration of My Childhood». The purpose of the work is to identify the features of the functioning of the motif of child's loneliness in V. Blyznets' works. It was emphasized that the children-heroes experience an acute sense of loneliness during their growing up because of various reasons. It is noted that in this aspect V. Blyznets inherits the literary works of C. Dickens, F. Dostoevsky, A. Lindgren and other writers. It was determined that the center of author's attention is the inner world of the child and the changes that occur in it. A number of different reasons why children-characters of «The Spiderweb's Sound», «Zhenya and Synko» and «The Celebration of My Childhood» feel lonely were discovered in our research. Such reasons are dissimilarity to peers, isolation from people, and misunderstanding by others. The ways of overcoming loneliness by children-outsiders include communication with the world of nature, games in which the child plunges into the world of fantasy, and making up imaginary friends was revealed. It was noted that the imaginary friends of the little heroes play an important role in V. Blyznets' stories. Existing on the border between reality and child's lively imagination, they help lonely children, giving them the joy of communication, understanding and support. The characters of the stories are aware of the imaginary nature of their friends and manage to maintain a balance between fiction and reality. It was formulated the prospect of future explorations of V. Blyznets' work, which includes a comprehensive study of the leading motifs in the literary heritage of the writer.

Key words: V. Blyznets, «The Spiderweb's Sound», «Zhenya and Synko» and «The Celebration of My Childhood», childhood, imaginary friends, children's literature, loneliness, alienation.

Інформація про автора

Кузнецова Олена Сергіївна – аспірантка кафедри світової літератури Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; вул. Валентинівська, 2, м. Харків, 61168, Україна; <http://orcid.org/0000-0001-7651-5623>